

Revisionsrapport

Arbetsmiljön i grundskolan

Botkyrka kommun

*Sofia Regnell
Erik Wottrich*

Mars 2014

Innehållsförteckning

Sammanfattande bedömning och rekommendationer	1
1. Inledning	2
1.1. Bakgrund	2
1.2. Revisionsfråga	2
1.3. Avgränsning och metod.....	2
2. Lagstiftning och målsättningar	4
2.1. Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter	4
2.2. Kommunens mål inom området	4
3. Granskningsresultat	5
3.1. Arbetsmiljöplaner/likabehandlingsplaner är upprättade och relevanta	5
3.1.1. Arbetsmiljöplaner	5
3.1.1.1. Skolornas arbetsmiljöplaner.....	5
3.1.2. Riktlinjer för att förebygga och hantera kränkande särbehandling	5
3.1.2.1. Skolornas likabehandlingsplaner	6
3.1.3. Bedömning.....	6
3.2. Planerna är kända för dem de berör	6
3.2.1. Iakttagelser	6
3.2.2. Bedömning.....	7
3.3. Planerna ingår i ett system för tillämpning och uppföljning	7
3.3.1. Iakttagelser	8
3.3.2. Bedömning.....	8
3.4. Anmälan till tillsynsmyndighet	9
3.4.1. Iakttagelser	9
3.4.2. Bedömning.....	9
3.5. Standard på lokaler och omfattning av eventuellt eftersatt underhåll	9
3.5.1. Iakttagelser	9
3.5.1.1. Tallidskolan	9
3.5.1.2. Tunaskolan	10
3.5.2. Bedömning.....	10

Sammanfattande bedömning och rekommendationer

De förtroendevalda revisorerna har gett PwC i uppdrag att granska om Utbildningsnämndens arbetsmiljöarbete är ändamålsenligt. Revisorernas bedömning av väsentlighet och risk samt en genomgång av kommunens omvärldsanalys har legat till grund för valet av granskningsinriktning.

Revisionsfrågan som ska besvaras är

Är utbildningsnämndens arbetsmiljöarbete ändamålsenligt utifrån lagstiftning och lokala styrdokument?

Efter genomförd granskning är vår samlade bedömning att utbildningsnämndens arbetsmiljöarbete i stort är ändamålsenligt.

Nedan utvecklas bedömningen och i detta sammanhang lämnas även rekommendationer för att utveckla styrning och uppföljning av verksamheten.

- Utifrån genomgång av de lokala planer som finns på de två skolor vi granskat gör vi bedömningen att arbetsmiljöplaner och likabehandlingsplaner är upprättade och relevanta. Under förutsättning att de grupper och elever som intervjuades är representativa för kommunens grundskoleverksamhet i stort gör vi också bedömningen att planerna är kända av dem som de berör.
- I intervjuer med rektorer, lärare och elever på de två granskade skolorna framkommer att planerna tas upp och bearbetas i olika ämnen för att eleverna ska förstå vad planerna innebär. Personalen deltar på olika sätt vid framtagandet av planerna. Under förutsättning att de grupper och elever som intervjuades är representativa för kommunens grundskoleverksamhet i stort gör vi bedömningen att planerna är kända av dem som de berör. Utifrån en genomgång av de centrala riktlinjerna för det systematiska arbetsmiljöarbetet samt av de två granskade skolornas planer gör vi också bedömningen att likabehandlings- och arbetsmiljöplanerna ingår i ett system för tillämpning och uppföljning.
- Enligt uppgift har inga anmälningar gjorts till DO eller Arbetsmiljöverket under 2013. Utifrån en genomgång av de anmälningar som gått till skolinspektionen på de två granskade skolorna gör vi bedömningen att ingen har en direkt koppling till arbetsmiljön.
- Utifrån de två skolor vi granskat gör vi bedömningen att det finns brister i standard på lokaler och i kommunikationen med fastighetsenheten, som svarar för det planerade och avhjälpande underhållet i kommunen.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

För att skapa goda förutsättningar för elevers lärande är det av största vikt att den arbetsmiljö som eleverna agerar i är så god som möjligt. För medarbetarnas del handlar det om att skapa goda arbetsmiljöförutsättningar i mötet med eleverna. Arbetsgivaren har dessutom en skyldighet att säkerställa en god arbetsmiljö överlag.

Under hösten 2013 startade Arbetsmiljöverket en flerårig nationell tillsyn av grund- och gymnasieskolan då de sett att det finns brister inom arbetsmiljön på många skolor runt om i landet. Bland annat uteblir undersökningar eller är bristfälliga, riskbedömningar dokumenteras inte, åtgärder genomförs inte och handlingsplaner upprättas allt för sällan. I Botkyrka kommer cirka tio skolor inspekteras, där huvudinriktningen är att få igång eller utveckla det systematiska arbetsmiljöarbetet. Detta ska möjliggöra för arbetsgivaren att komma till rätta med specifika brister och fånga upp olika riskområden såsom hög arbetsbelastning, hot och våld samt den fysiska arbetsmiljön som buller, ventilation och städning. En sammanställning av resultatet kommer att presenteras för huvudmannen i mitten på april 2014.

1.2. Revisionsfråga

Är utbildningsnämndens arbetsmiljöarbete ändamålsenligt utifrån lagstiftning och lokala styrdokument?

För att besvara revisionsfrågan har granskningen haft följande revisionskriterier

- Arbetsmiljöplaner/likabehandlingsplaner är upprättade och relevanta
- Planerna är kända av dem som de berör inklusive elevansvar
- Planerna ingår i ett system för tillämpning och uppföljning
- Anmälan har skett till någon tillsynsmyndighet (Arbetsmiljöverket/Skolinspektionen/elevombudet)
- Standard på lokaler och omfattning av eventuellt eftersatt underhåll på utvalda skolenheter

1.3. Avgränsning och metod

Granskningen är avgränsad till grundskolans verksamhetsområde och granskningsobjektet är Utbildningsnämnden. I dialog med utbildningsförvaltningen har ett urval på två skolor, Tunaskolan (förskola till åk 9) samt Tallidskolan (förskola till åk 6) genomförts. Syftet med urvalet är att ge en så representation som möjligt av kommunens grundskoleverksamhet bland annat gällande socioekonomiska förutsättningar.

Intervjuer har genomförts med utbildningsförvaltningens chef samt rektorer, lärare och elever på de två utvalda skolorna. Genomgång av styrande/stödande dokument har också genomförts. Inom ramen för granskningen görs bland annat en genomgång av arbetsmiljöplan samt skolornas likabehandlingsplaner. Den senare

genomgången görs med Skolverkets allmänna råd som grund. Vidare studeras även statistik som gäller i vilken utsträckning som utvalda enheter anmälts till Arbetsmiljö-verket/Skolinspektionen och/eller barn- och elevombudet 2013.

2. Lagstiftning och målsättningar

2.1. Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter

Arbetsmiljölagen och föreskrifter i Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS 1993:2) ställer krav på att arbetsgivaren ska förebygga ohälsa och olycksfall. Arbetsmiljörelaterade risker ska undersökas och förebyggande åtgärder ska vidtas. Arbetsgivaren ska upplysa de anställda om risker som finns i arbetet och ordna med utbildning så att tillbud och skador kan undvikas. Särskilda säkerhetsrutiner ska finnas för arbete som medför risker. Som ett led i arbetsmiljöarbetet är arbetsgivaren skyldig att tillse att det finns dokumenterade planer för arbetsmiljöarbetet. Arbetsgivare är enligt arbetsmiljölagen (2 § AMF) skyldig att utan dröjsmål anmäla olyckor på arbetsplatsen som medfört dödsfall eller allvarlig personskada eller samtidigt drabbat flera arbetstagare till Arbetsmiljöverket. Det gäller även tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa.

Vidare påbjuds det i Diskrimineringslagen SFS 2008:567 och Skollagen 14 kap om kränkande behandling att en utbildningssamordnare hos en arbetsgivare ärligen ska upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

2.2. Kommunens mål inom området

I kommunens vision om ett *Hållbart Botkyrka – utvecklingen i ett 30-årsperspektiv* är att *Botkyrka har de bästa skolorna* en av sex avgörande utmaningar. Att alla barn ska lyckas i skolan är en övergripande och långsiktig målsättning i Botkyrkas flerårsplan 2014-2017. En del i detta beskrivs vara att skapa bättre skolmiljöer och ökar takten på renovering och underhåll av skolor och förskolor. På detta sätt ska bättre rum för den moderna pedagogiken och lokaler där elever och medarbetare trivs skapas.

I målsättningarna i kommunens ettårsplan, samt de åtgärder som utbildningsnämnden har formulerat för att bidra till uppfyllelsen av dessa, finns dock inga mål som direkt kopplar till arbetsmiljön i skolan.

3. Granskningsresultat

3.1. Arbetsmiljöplaner/likabehandlingsplaner är upprättade och relevanta

3.1.1. Arbetsmiljöplaner

Botkyrka kommun har en övergripande arbetsmiljöpolicy, som anger att det kommunen vill uppnå med arbetsmiljöarbetet är:

- Vi har en arbetsmiljö som i alla delar är hälsosam, hälsofrämjande och drogfri
- Vi har balans mellan jobbet och privatlivet
- Vi har ett gott arbetsklimat som främjar god kommunikation och samverkan och motverkar mobbing och trakasserier
- Vi arbetar i en miljö som stimulerar kreativitet och nytänkande
- Vi har meningsfulla arbetsuppgifter som tar hänsyn till individen och där individen ges möjlighet till egen påverkan och vidareutveckling

Arbetsmiljöpolicyen beskriver även hur arbetet i kommunen ska utföras, till exempel att arbetsmiljötänkande ska vara en del av det dagliga arbetet, att arbetsplatsen ska präglas av öppenhet och respekt för varandra, att arbetet ska bidra till utveckling av individ och kommun, och att medarbetare ska ha inflytande över sin arbets-situation. Policyen beskriver även roller och ansvar för arbetsmiljöarbetet.

I de tillhörande riktlinjerna *Fördelning av arbetsmiljöuppgifter*, som utbildningsförvaltningen tagit fram, beskrivs vilket ansvar olika nivåer i organisationen har för arbetsmiljöuppgifter. Här beskrivs bland annat att rektor har ansvar för att tillse att det systematiska arbetsmiljöarbetet ingår som en naturlig del i verksamheten och att handlingsplaner för arbetsmiljöarbetet upprättas och att insatser för arbetsmiljön dokumenteras.

3.1.1.1. Skolornas arbetsmiljöplaner

I Tallidskolans arbetsmiljöplan beskrivs kortfattat de rutiner som finns för arbetsmiljöarbetet under året. Bland annat beskrivs tidpunkter för skyddsronder, vilka som ska vara med på dessa samt rutiner för åtgärder.

Tunaskolan har ett gemensamt dokument för det systematiska kvalitetsarbetet samt arbetsmiljöarbetet. Här finns en utförlig beskrivning av de moment som ska genomföras inom ramen för arbetsmiljöarbetet under året och vilka som ska genomföra dessa.

3.1.2. Riktlinjer för att förebygga och hantera kränkande särbehandling

I Botkyrka kommun finns övergripande "Riktlinjer för att förebygga och hantera kränkande särbehandling". I dessa riktlinjer framgår att "Kränkande särbehandling och trakasserier p.g.a. kön, ålder, funktionshinder, sexuell läggning,

etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuella trakasserier eller trakasserier av annan anledning är oacceptabla och ska inte förekomma på arbetsplatsen.” I riktlinjerna framgår även kommunens definition på kränkande särbehandling, roller och ansvar, hur chefen ska hantera det inträffade, hur kränkande särbehandling ska förebyggas och motverkas, samt hur uppföljning ska genomföras.

3.1.2.1. Skolornas likabehandlingsplaner

Båda skolorna har uppdaterade likabehandlingsplaner som utvärderas och revideras årligen.

I tabellen nedan presenteras granskningens iakttagelser avseende i vilken utsträckning som Tunaskolan och Tallidsskolan följer skolverkets rekommendationer om vilka moment en likabehandlingsplan bör innehålla.

Tabell 1 Moment i likabehandlingsplan, Tunaskolan och Tallidsskolan 2014

	Finns	Finns ej
Kartläggning av verksamhetens behov	TU, TA	
Insatser för främjande arbete	TU, TA	
Mål för arbetet	TU, TA	
Insatser för förebyggande arbete	TU, TA	
Rutiner för akuta åtgärder	TU, TA	
Rutiner för uppföljning	TU, TA	
Beskrivning av elevers/vårdnadshavares deltagande	TU, TA	

TU=Tunaskolan, TA= Tallidsskolan

3.1.3. Bedömning

Aktuella centrala riktlinjer för arbetsmiljöarbetet som bland annat innehåller en ansvarsfördelning av arbetsmiljöuppgifter samt för att förebygga och hantera kränkande behandling finns framtagna. På de två skolor som ingår i granskningen finns också lokala arbetsmiljöplaner som beskriver de arbetsmiljöuppgifter som ska göras under året och vem som ska utföra dem. De båda skolorna har även uppdaterade likabehandlingsplaner som följer de rekommendationer som skolverket har lämnat kring vilka moment som ska ingå i en likabehandlingsplan. Utifrån genomgång av de lokala planer som finns på de två skolor vi granskat gör vi därför bedömningen att arbetsmiljöplaner och likabehandlingsplaner är upprättade och relevanta.

3.2. Planerna är kända för dem de berör

I detta avsnitt presenteras resultaten från de intervjuer som har genomförts med elever, personal och skolledare på Tallidsskolan och Tunaskolan.

3.2.1. Iakttagelser

På Tallidsskolan beskriver lärarna hur planerna bearbetas i olika ämnen för att barnen ska förstå vad det står. Den informationspamflett som skolan har tagit fram

jobbar lärare och elever med på olika sätt, till exempel inom musik och bild. Eleverna bekräftar i sina intervjuer denna bild. Förutom att lärarna leder eleverna i ett arbete med att gå igenom planerna och bearbeta dem för att försäkra sig om att alla elever förstår planerna genomförs även temadagar inom ämnena.

På Tunaskolan är skolledarens ambition att alla ska vara förtrogna med planerna. Lärare uppger att eleverna i de äldre åldrarna är förtrogna med dem. Denna bild bekräftar av eleverna. För att försäkra sig om att alla elever förstår planerna arbetar eleverna med att skriva om dem med sina egna ord.

3.2.2. Bedömning

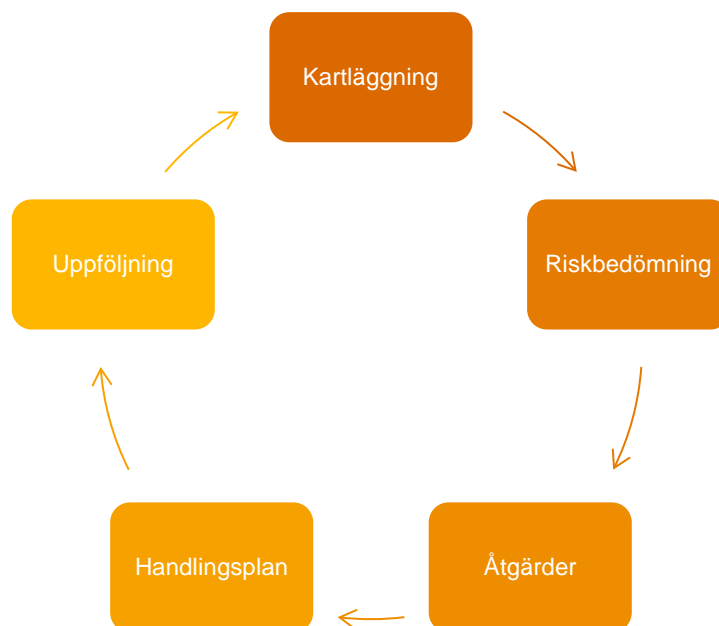
I intervjuer med rektorer, lärare och elever på de två granskade skolorna framkommer att planerna tas upp och bearbetas i olika ämnen för att barnen ska förstå vad planerna innebär. Personalen deltar på olika sätt vid framtagandet av planerna. Under förutsättning att de grupper och elever som intervjuades är representativa för kommunens grundskoleverksamhet i stort gör vi bedömningen att planerna är kända av dem som de berör.

3.3. Planerna ingår i ett system för tillämpning och uppföljning

I detta avsnitt beskrivs den systematiska uppföljningen av planerna.

I Botkyrka kommun finns ”Riktlinjer för det systematiska arbetsmiljöarbetet”. I dessa riktlinjer slås det fast att ”Botkyrka kommun ska ha ett fortlöpande systematiskt arbetsmiljöarbete”. Roller och ansvar beskrivs i riktlinjerna, där det framgår att medarbetare ska aktivt delta i det systematiska arbetsmiljöarbetet och att det är chefen som har huvudansvaret för det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Processen för det systematiska arbetsmiljöarbetet följer nedan:

Figur 1 Process för det systematiska arbetsmiljöarbetet

Kartläggning ska enligt riktlinjerna ske minst en gång per år och består av en sammanställning av arbetsmiljön i nuläget genom olika källor. Denna omfattar skyddsronder, sammanställning av arbetsskade- och tillbudsstatistik, sjukfrånvarostatistik samt en medarbetarenkät. Kartläggning utgör sedan underlag för riskbedömningar, som definieras som den systematiska identifiering och bedömning av faktorer i arbetsmiljön som kan leda till ohälsa eller olycksfall. Utifrån detta tas åtgärder för att avhjälpa riskerna fram och dokumenteras i en handlingsplan, som ska vara ett levande dokument som kontinuerligt fylls på med nya aktiviteter och följs upp. Uppföljning av detta ska ske regelbundet via arbetsplatsträffar, samt i samband med årsredovisningen och ettårsplaneringen.

3.3.1. Iakttagelser

På Tallidsskolan träffas skyddsombud, brandskyddsombud och skolledningen i september eller oktober varje år för att lägga upp årets arbete kring egenkontroll av arbetsmiljön. I oktober går biträdande rektor tillsammans med skyddsombud och brandskyddsombud skydds rond. För att skapa delaktighet i arbetsmiljöarbetet rapporteras resultatet av skydds ronden på en arbetsplatsträff för personalen. I februari träffas skyddsombud, brandskyddsombud och skolledningen på ett nytt möte för att besluta vilka åtgärder skolan prioriterar för att ansöka om pengar för "Arbetsmiljöförbättrande åtgärder".

Avseende likabehandlingsplanen revideras denna varje år, vid läsårsstart. Planen revideras av trygghetsteamet, i elevrådet, i klassrådet och på APT. Vårdnadshavare har även möjlighet att lämna synpunkter på planen.

På Tunaskolan genomför skolledningen i augusti en genomgång av arbetsmiljöfrågor med ny personal. I september genomför arbetslagen en kartläggning av elever fysiska och psykosociala miljö. I november genomförs också en medarbetarenkät för all personal där bland annat arbetsmiljön tas upp. Möten i skyddskommittén hålls ungefär en gång per månad där protokoll från lokalronder följs upp och en avstämning av den fysiska och psykosociala arbetsmiljön. I november skickas förslag på åtgärder av brister i den fysiska och psykosociala arbetsmiljön på remiss till elevråd och klassråd, vilket ligger till underlag för skolledningen beslut om åtgärder i december. Vid varje arbetsplatsträff finns en punkt på dagordningen kopplad till den fysiska och/eller den psykosociala arbetsmiljön.

En ny likabehandlingsplan implementeras i augusti varje år på Tunaskolan. Skolans likabehandlingsgrupp sammanställer i september resultatet av arbetslagens kartläggning av elevers fysiska och psykosociala miljö. I maj genomförs en utvärdering av läsårets likabehandlingsarbete och en analys av hur det förbyggande och främjande likabehandlingsarbetet ska se ut. Detta ligger till underlag för upprättandet av en ny likabehandlingsplan av skolledningen i juni.

3.3.2. Bedömning

Utifrån en genomgång av de centrala riktlinjerna för det systematiska arbetsmiljöarbetet samt av de två granskade skolornas planer gör vi bedömningen

att likabehandlings- och arbetsmiljöplanerna ingår i ett system för tillämpning och uppföljning.

3.4. Anmälan till tillsynsmyndighet

I detta avsnitt presenteras de anmälningar som har inkommit till Skolinspektionen, barn- och elevombudsmannen och Arbetsmiljöverket under 2013 som rör de två granskade skolorna. Samtliga tillbud och olyckor som rapporteras in från skolor, även de som inte går vidare till tillsynsmyndighet, sammanställs på centralt på förvaltningen och redovisas i årsredovisningen.

3.4.1. Iakttagelser

Till Barn- och Elevombudet och Skolinspektionen har det under 2013 totalt inkommit 28 anmälningar avseende skolor i Botkyrka kommun. Enligt uppgift har inga anmälningar skett till DO eller Arbetsmiljöverket under 2013.

Till Skolinspektionen har det under 2013 inkommit en anmälan som rör Tallidsskolan. Denna anmälan gäller mottande av elev i särskolan i Botkyrka kommun, och går tillbaka till 2002. I anmälan uppges att eleven felaktigt har mottagits i särskola, och Skolinspektionens utredning har kontrollerat om Botkyrka kommun har följt bestämmelserna om mottagandet av eleven i särskola.

Till Skolinspektionen har det under 2013 inkommit en anmälan som rör Tunaskolan. Anmälan avser situationen vid Tunaskolans fritidsverksamhet, då två elever ska ha förväxlat och anmälarens dotter har som en följd av detta skickats hem ensam. Skolinspektionen avskriver ärendet, då ärendet är anmält till Botkyrka kommuns klagomålshantering och klagomål ska i första hand utredas av huvudmannen för verksamheten.

3.4.2. Bedömning

Utifrån en genomgång av de anmälningar som gått till skolinspektionen på de två granskade skolorna gör vi bedömningen att ingen har en direkt koppling till arbetsmiljön.

3.5. Standard på lokaler och omfattning av eventuellt eftersatt underhåll

3.5.1. Iakttagelser

I elevenkäten, som besvaras årligen av elever i årskurs fem och åtta, uppgav 40 procent av eleverna att det *stämmer inte alls* eller *stämmer ganska dåligt* på påståendet ”det är rent och snyggt i skolan” för 2013.

3.5.1.1. Tallidsskolan

Tallidsskolan är byggd 1973. Skolans lokaler började renoveras för fyra år sedan. I intervju med personal på skolan framkommer att de lokaler som renoverades först uppnådde en hög nivå, men ännu har inte samma nivå genom hela skolan uppnåtts. Invändigt har idrottshallen renoverats och fått ett nytt golv men utsidan av skolan håller inte tillräckligt hög nivå och fönsterfodren är skadade och ruttar. I intervjuer framkommer också att skolans ventilation inte är tillräckligt bra. Många

klagomål från elever har inkommit på toaletterna och några av dessa har renoverats. Situationen är värst i omklädningsrummen och de toaletter som ännu inte har renoverats.

I intervju med rektor och lärare på skolan uppges också att det finns brister i samarbetet med fastighetsenheten. Under 2013 hade löften getts från enheten om genomförande av renoveringar för cirka 300 000 kronor, men ingen av dessa genomfördes. Exempelvis fanns en metallist i ett av omklädningsrummen som personalen har identifierat som en potentiell fara för eleverna. Detta rapporterades till fastighetsenheten för 1,5 år sedan men inga åtgärder har vidtagits.

I den årliga elevenkäten för 2013, där bland annat påståendet "Det är rent och snyggt i skolan" ingår har elevernas svar i Tallidsskolan gett ett index för trivsel på 94,5 av 100, vilket kan jämföras med ett genomsnitt för Botkyrka kommun på cirka 80. I samma undersöknings Nöjd elev-index¹ är Tallidsskolans resultat 81 av 100, jämfört med ett snitt för Botkyrka på 65.

3.5.1.2. Tunaskolan

Tunaskolan har enligt skolledning och personal ett bra samarbete med lokalintendenten för området. Eleverna uppger att de generellt har fräscha lokaler. De upplever dock problem med ventilationen och även de omklädningsrum som eleverna utnyttjar i samband med idrottslektioner. På skolan har det tidigare varit problem med skadegörelse på toaletterna, vilket dock har blivit mycket bättre sedan elever i åk 7-9 nu behöver hämta ut en nyckel för att använda toaletterna.

Eleverna i Tunaskolan har i elevenkäten avgett svar som ger ett index på 82 av 100, jämfört med kommunens genomsnitt på cirka 80. I Tunaskolans nöjd elev-index för årskurs 5 är resultatet 71 av 100 och för årskurs 8 58 av 100, jämfört med kommunens genomsnitt på 65.

3.5.2. Bedömning

Utifrån de två skolor vi granskat gör vi bedömningen att det finns brister i standard på lokaler och i kommunikationen med fastighetsenheten, som svarar för det planerade och avhjälpande underhållet i kommunen.

2014-03-31

Sofia Regnell
Projektledare

Jan Nilsson
Uppdagsansvarig

¹ I Nöjd elev-index ingår också frågorna:
Om du tänker på din skola, hur nöjd är du då med den?
Är din skola lika bra som du hoppades att den skulle vara?
Tänk dig en perfekt skola. Hur nära en sådan skola tycker du att din skola kommer?